

TÜRKİYE'DE JEOSİT UYGULAMALARINA GÜNEYDOĞU ANADOLU'DAN İKİ ÖRNEK: HİLAR HARABELERİ VE KAYALARI (ERGANİ, DİYARBAKIR), KUŞCU VE GREKOT KALDERALARI (DERİK, MARDİN)

Canan Öner Akın^a, Muhittin Görmüş^b

^aÇevre ve Şehircilik Bakanlığı Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü, Lodumlu-Ankara

^bAnkara üniversitesi Jeoloji Mühendisliği Bölümü, Gölbaşı Yerleşkesi, Gölbaşı-Ankara
(canan_akin@csb.gov.tr)

ÖZ

Bu çalışma Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde birinci derece doğal sit alanları olarak korunan Hilar Harabeleri ve Kayalıkları (Ergani, Diyarbakır) ile Kuşcu ve Gredot Kalderalarının (Derik, Mardin) jeosit özelliklerini karşılaştırmalı bir şekilde vermeyi ve jeomiras açısından önemlerini vurgulamayı amaçlamaktadır. İlgili sahalarda arazi çalışmaları gerçekleştirilmiş, sahalarda doğal sit kanun ve yönetmelikleri çerçevesinde değerlendirilmiştir.

Hilar Harabeleri aynı zamanda tarihi Çayönü kalıntıları olarak da bilinmektedir. 1964'ten beri sürdürülen kazı çalışmalarında Çayönü Tepesi çevresinde yazılı tarih öncesine ait kalıntılara rastlanıldığı raporlarda belirtilmiştir. Hilar Harabeleri ve Kayalıklarında kaya oyma ve kent yerleşimi olmak üzere iki adet arkeolojik kısım bulunmaktadır. Alan çevresinde daha önce işletilen taş ocakları ve güney kesiminde ise Hilar Mağaraları yer almaktadır. Saha hem arkeolojik ve hem de jeolojik sit özelliğine sahiptir.

Güneydoğu kıvrım kuşağında örnek olarak çalışılan diğer ikinci örnek Kuşcu ve Gredot Kalderalarıdır. Özellikle Derik çevresinde görülen volkan konileri; genç ve tipik olmaları nedeni ile yerbilimleri açısından önem taşımaktadır. Güneydoğuda kuzeye doğru fazlalaşan büyük antiklinaller ve faylı yükselimler yoğun bir tektonizma ve eş zamanlı ya da sonrasında gelişen volkanizma günümüz morfolojisinin kazanılmasında etkili olmuştur. Bölgedeki bu volkanik oluşumlar son yıllarda endüstriyel malzeme nedeniyle işletilmekte ve yok edilmektedir.

İlk doğal sit örneği olan Hilar Harabeleri'nin arkeolojik özellikleri daha önemli iken, ikinci örnekteki Kuşcu ve Gredot kalderalarının jeolojik-jeomorfolojik (volkanik) özellikleri daha dikkat çekicidir. Her iki alanda jeosit-jeomiras değerleri açısından korunması gereken sahalardır.

Anahtar Kelimeler: GD Anadolu, Gredot, Hilar Harabeleri, Jeosit, Kuşcu

TWO GEOSITES FROM SOUTHEASTERN ANATOLIA: HİLAR RUINS AND ROCKS (ERGANİ, DİYARBAKIR), KUŞCU AND GREKOT CALDERAS (DERİK, MARDİN)

Canan Öner Akın^a, Muhittin Görmüş^b

^aMinistry of Environment and Urbanization, General Directorate of Natural Heritage, Lodumlu-Ankara

^bAnkara University Geological Engineering Department, Gölbaşı Campus, Gölbaşı-Ankara
(canan_akin@csb.gov.tr)

ABSTRACT

This study makes a comparison of geological characteristics between two protected areas: Hilar Ruins and Rocks (Ergani, Diyarbakır) and Kuşcu, Gredot Calderas (Derik, Mardin) from southeastern Anatolia. The study also emphasizes their significance as geoheritage. Fieldwork was carried out and an evaluation was based on related law and regulations. The Hilar Ruins and Rocks were also known as historical ruins of Çayönü. In the reports, it has been seen that the excavation studies since 1964 found prehistoric ruins. Two archaeological ruins were observed as carved rock and city parts. It was also seen that there were previously active quarries around this area. Hilar caves were located at the south part of Hilar ruins and rocks.

The second geosite example from the southern folding belt is the Kuşcu and Gredot calderas. Volcano cones around Derik are significant structures due to its typical structure and young age. Anticline, fault systems and volcanism show a neotectonic activity in the region. It is known that today's morphology is related to neotectonics but this volcanic geomorphology has been corrupted due to industrial aims.

The first natural site example has more archaeological character while the second one has more geological-geomorphologic (volcanic) features. Both of them should be protected as heritage ruins and structures for future.

Keywords: Geosite, Gredot, Hilar ruins, Kuşcu, SW Anatolia